Redactiunea, Administratiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Tërgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisori nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.

Birourile de anunciurĭ:
Brașovŭ, piața mare, Tërgulŭ Inului Nr. 30.

Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Prețulŭ inserțiunilorŭ: o seria garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULŬ LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-care di

Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Dumineca 2 fl. pe anŭ.

Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 franci, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Dumineca 8 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.

Abonamentulŭ pentru Brasovŭ
la administrațiune, piața mare, Tërgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și inserțiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 163. Brașovŭ, Lunĭ-Marțĭ, 27 Iulie (8 Augustŭ) 1893.

Constatărĭ.*)

Nu voimŭ sĕ cercetămŭ adĭ întru câtŭ sĕ póte susține orĭ nu tesa, că pe câtŭ timpŭ într'unŭ statŭ esistă deosebire de limbă, de confesiune, de tradițiunĭ, de moravurĭ, de țelurĭ de viéță, de partide naționale — unŭ statŭ naționalŭ unitarŭ e nerealisabilŭ.

Atâta vedemŭ, că convieţuirea popórelorŭ de diferite limbĭ aduce cu sine lupte și rivalitățĭ, rĕsboiu interiorŭ pentru predomnire, acapararea puterii în statŭ, pentru înmulțire și întărire.

Motivele, interesele și mijlócele antagonismului acestuia suntŭ de multe feliurĭ. Nicĭ-odată însĕ n'amŭ vĕdutŭ rĕsboiu priinciosŭ prin suprimare violentă, căcĭ acésta duce la resistență.

Statulŭ ungarŭ cuprinde în sine mai multe naționalitățĭ, recunoscute ca individualitățĭ superióre prin art. de lege 44 din 1868.

Chiar § 1 alŭ legei de uniune dice, că se sistéză privilegiile, ce le-a avutŭ o naționalitate cu eschiderea celeilalte și se asigură egala îndreptățire civilă și politică a naționalitățilorŭ. Așadér recunósce *colectivitățĭ naționale.*

Legile de instrucțiune asemenea admitŭ desvoltarea capitalului spiritualŭ naționalŭ, pe calea societară.

Chiar când cu petractarea codului penalŭ a susținutŭ redactorulŭ lui, că §-ulŭ 175 nu are de scopŭ a scuti numai naționalitatea maghiară, ci *tóte naționalitățile* din țéră în contra ațițărilorŭ unei alte naționalitățĭ.

Espresa recunóscere a organisării politice pe basa principiului naționalŭ se cuprinde în § 104 alŭ legei electorale, care admite lupta pe terenulŭ politicŭ a partidelorŭ de orĭ-ce coloritŭ și principiĭ.

Când prin urmare delegații alegĕtorilorŭ românĭ s'au organisatu în partidă națională, ei s'au folositŭ numai de unŭ dreptŭ publicŭ garantatŭ prin lege și n'are nicĭ celŭ mai micŭ temeiu învinuirea adversarilorŭ, cumcă delegații alegĕtorilorŭ românĭ facŭ politică pe socotéla propriă, fără principii și fără mandatŭ, căcĭ ei au fostŭ aleșĭ pretutindenea de alegĕtorii românĭ, deși ce-i dreptŭ, pe basa unei legĭ electorale, pentru a cărei modificare lucréză cu toții din rĕsputerĭ, căcĭ e nedréptă și asupritóre.

Prima consecuență a conferenței ultime este espresiunea *recunóscerei partidei nóstre naționale* din partea tuturorŭ, căcĭ din tabĕra adversară nicĭ o voce nu s'a auditŭ, care ar fi atacatŭ constituirea partidei. Din contră se recunósce în genere, că și poporulŭ românŭ țĕranŭ e angajatŭ în lupta politică și stă pe lângă inteligență.

De acéstă recunóscere dealtmintrelea n'are lipsă partida nóstră, căcĭ constatarea și lucrarea ei este basată pe lege și ea lucréză în alcătuirea sa compactă de adĭ, deja de 13 anĭ, recunoscută fiindŭ chiar de guvernŭ și de organele lui.

Altă consecuență este *lucrarea unitară a partidei.*

Este o tesă simplă, că legile statului potŭ fi obiectŭ de controversă, potŭ fi discutate și combătute fără ca acésta sĕ învólve vre-unŭ delictŭ séu crimă.

Partida națională română a reclamatŭ pe calea petițiunei și a gravaminelorŭ aspirațiunile și drepturile poporului românŭ, fără de a trece peste cadrulŭ legalității și a făcutŭ controversă starea actuală a unorŭ instituțiunĭ rele și asupritóre.

Partida națională română a fostŭ în clarŭ cu estensiunea valabilității legilorŭ esistente, dér a sciutŭ și scie, că ea are dreptŭ a le supune unei critice formale, precum a sciutŭ, că valórea și aplicabilitatea unei legĭ, până ce nu e revocată, e nedisputabilă.

Dér și aceea o scie partida nóstră, că legile au sĕ fiă acomodate cerințelorŭ poporațiunei și că atuncĭ, când ea a făcutŭ pașĭ pentru modificarea acelorŭ legĭ, despre carĭ e convinsă, că suntŭ păgubitóre naționalității române, s'a folositŭ de unŭ dreptŭ constituționalŭ, nepunibilŭ.

Nu este Românŭ care sĕ nu susțină partea faptică a Memorandului, ce nu numai că arată gravaminele faptice causate prin mĕsurĭ ale regimului și prin legĭ asupritóre, carĭ, după espunerea partidei, trebuiescŭ modificate pe basa principiului egalității politice, dér arată peste acésta că suntŭ legĭ, carĭ nu se aplică.

Chiar Maghiarii se laudă, că dreptulŭ de petițiune este basatŭ pe dispozițiunile cuprinse în *bulla aurea*, că prin urmare este fórte vechiu.

Când dér organulŭ esecutivŭ alŭ partidei și-a datŭ sémă despre împlinirea mandatului specialŭ primitŭ dela conferența generală din Ianuarie 1892, a trebuitŭ sĕ se pronunțe negreșitŭ întréga partidă asupra esecutării acestui mandatŭ. A și sciutŭ partida despre ce e vorba, de aceea s'a și presentatŭ la conferență în numĕrŭ neașteptatŭ de mare, ceea ce dovedesce. dreptŭ a 3-a consecuență, *conlucrarea conscientă a poporului cu inteligența sa pentru consolidarea partidei.*

A 4-a consecuență este dovada de *rară disciplină națională,* ce s'a manifestatŭ cu ocasiunea conferenței trecute în sînulŭ partidei, căcĭ deși mai alesŭ cu privire la părțile subiective și la modalitățĭ mulțĭ au avutŭ părerile lorŭ deosebite și motivate în cestiunea memorandului, totușĭ nu s'a făcutŭ nicĭ o ruptură în partidŭ.

Din contră întréga partidă a votatŭ unanimŭ proiectulŭ de resoluțiune susțiindŭ programulŭ naționalŭ în tóte punctele lui, considerândŭ Memorandulŭ în cele faptice dreptŭ unŭ mijlocŭ legalŭ de apĕrare a naționalității române, care și-a vĕdutŭ atacate mai multe drepturĭ fundamentale, naționale și politice.

Ultima consecuență este angajamentulŭ partidei pentru o *lucrare solidară* pentru realisarea programului naționalŭ, acomodându-se întru tóte cerințelorŭ și dreptului modernŭ, folosindu-se în lupta internă de tóte mijlócele pacĭnice admise în validitarea și reclamarea drepturilorŭ naționale individuale, și clective.

Zadarnice suntŭ dér tóte învinuirile și recriminările din partea orĭ și cui. Dimpotrivă sĕ învețe cine vrea, că Românii suntŭ adĭ în clarŭ cu competința partidei lorŭ naționale, suntŭ în clarŭ cu conceptele statului și ale societății și sciu sĕ fiă solidarĭ și décă e de lipsă sciu lucra chiar cu abnegare, când interesele cele marĭ ale consolidării naționale pretindŭ dela ei abnegare.

Reasumândŭ resultatulŭ conferenței ultime, constatămŭ, ca unŭ adevĕrŭ, ce nu se póte nega, că întregulŭ poporŭ românescŭ, tóte păturile lui se sciu organisate într'o partidă și solidarŭ, precum au luatŭ hotărîrile, voiescŭ sĕ și lupte.

*) Damŭ locŭ cu plăcere acestui articulŭ, ce l'amŭ primitŭ dela unŭ stimatŭ amicŭ și soțŭ de principii; în elŭ s'atingŭ cestiunĭ fórte importante, ce trebuescŭ temeinicŭ discutate și bine luminate din tóte punctele de vedere. Red.

CRONICA POLITICA.

— 26 Iulie.

Diarulŭ guvernamentalŭ „*Nemzet*“ scrie unŭ primŭ articulŭ despre „**Dacoromânii și foile rusescĭ**“, în care reflectândŭ la unele considerațiunĭ făcute de o fóiă ruséscă din incidentulŭ conferenței dela Sibiiu, întrébă

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS.“

Epistole către unŭ amicŭ.

I.

Iubite Amice! Te vei mira, că nu ți-am scrisŭ de atâta vreme și vei gândi: trebue, că am trecutŭ prin o mare schimbare de atuncĭ, de cândŭ nu te lăsamŭ sĕ aștepțĭ la rĕspunsŭ nicĭ măcarŭ o óră...

Da, iubitulŭ meu, de atuncĭ au trecutŭ peste mine multe valurĭ. Unŭ naturelŭ inclinatŭ spre pesimismŭ, cum e alŭ meu, se disgustă ușorŭ de prosa vieții și am lipsă de tóte forțele mele, ca sĕ nu mĕ cufundŭ în apatiă totală.

Cum trăescŭ eu ca Românŭ într'o lume de strĕinĭ? — D'apoi când mai bine, când mai rĕu. De unŭ timpŭ încóce mai multŭ rĕu, decâtŭ bine.

Ți-am fostŭ scrisŭ odată, că încercasemŭ sĕ dau instrucții din limba română. Dér aicĭ nu vré nimenĭ sĕ învețe romănesce. Tóte încercările au rĕmasŭ zadarnice. Și spunĕndu-țĭ sincerŭ, nicĭ nu m'am miratŭ de acésta, căcĭ cunoscŭ fórte mulțĭ Românĭ și Românce, acasă la noi, carĭ nu sciu românesce și nicĭ nu-șĭ dau silința sĕ învețe, pentru-că vĕdŭ, că „și fără de ea potŭ trăi“. Apoi suntŭ și mai mulțĭ de aceia pe la noi, carĭ nu sciu decâtŭ puținŭ românesce și vorbescŭ fórte rarŭ, póte numai cu servitorii — în conversațiunea familiară domnesce vr'o limbă „cultă“. Și nicĭ la aceștia nu li-se roșesce obrazulŭ de rușine, căcĭ societatea nóstră, — câtă avemŭ — e fórte „tolerantă“ și nu-i prea încarcă cu odiulŭ sĕu. Mai lăsămŭ sĕ trăéscă fiă-care „*à son goût*“, séu cum dicea Fridericŭ celŭ mare: „Jedermann nach seiner Façon“. Apoi sĕ ascepțĭ dela strĕinĭ sĕ țĭ învețe limba?...

Pe la 1650, când în familiile germane se vorbia atâta frunțuzesce, striga Moscherosch în urechile compatrioților sĕi: „Care „animalŭ iraționalŭ îșĭ schimbă graiulŭ și „vocea de dragulŭ celuialaltŭ? Au vĕdut'ațĭ „póte pisica lătrândŭ pentru hatîrulŭ cânelui, „orĭ cânele mieunândŭ de dragulŭ pisicei? „Dér natura solidă a Germanului nu stă în „altŭ raportŭ cu cea ușoratecă a Velșului, „decâtŭ cânele cu pisica, și voi totușĭ mai „iraționalĭ, decâtŭ dobitócele, ii imitațĭ limba. „Vudut'ațĭ vr'o pasere, care mugesce, orĭ o „vacă, care șueră și cântă, și voi cu tóte „acestea nu vĕ luațĭ în apĕrare limba în „patria vóstră străbună. Fiă-vĕ rușine!“*)

Eu credŭ, că și noi amŭ avé lipsă de unŭ Moscherosch, care cu esemple de aceste drastice sĕ scuture din letargia lorŭ pe toțĭ acei nemernicĭ carĭ încă și astădĭ suntŭ mai pe josŭ de animalele iraționele...

Unŭ singurŭ Némțŭ am aflatŭ aicĭ, care ni-a învĕțatŭ limba perfectŭ. Dér acesta n'avea lipsă de instructorŭ, o învĕțase din gramatică și, te asigurŭ, o pronunța mai bine decâtŭ multe preotese române. Era unŭ tînĕrŭ litografŭ, băiatŭ fórte inteligentŭ, dintr'o familiă bună, care vrea sĕ tréca în România. Pĕcatŭ, că s'a datŭ beției și nu sciu ce s'a întêmplatŭ cu elŭ mai departe.

Profesorulŭ V. audise, că sciu ungouresce, și-mĭ spuse sĕ mergŭ la contele S. care are lipsă de unŭ tînĕrŭ, care scie limba acésta. M'am dusŭ. Bĕtrânulŭ conte avea unŭ spiritŭ vioiu și se interesa de tóte, dér era slăbitŭ la vedere, nu putea ceti decât cu lupa.—N'ai avé voiă, domnule, sĕ vii câte pe o óră la di sĕ-mĭ cetescĭ dintr'o fóiă?... O óră la di nu-i multŭ și contele e bogatŭ, gândeamŭ eu, de ce sĕ nu? — Și ce ai cere pentru ostenélă? — Asta o lasŭ la chibzuéla d-tale, d-le conte. — Așadéră suntemŭ învoițĭ!

Și umblamŭ în tóte dilele la conte. 'I cetiamŭ dintr'o fóiă unguréscă dela articulii de fondŭ începĕndŭ, până la prețurile cerealelorŭ și a porcilorŭ din Steinbruch. Nu lăsamŭ afară nicĭ tragerea losurilorŭ. Ocupațiunea acésta dura în fiă-care di câte 2 óre.

Contele era de totŭ amabilŭ, îmĭ oferea o cafea négră și câte-o țigară în fiă-care di, apoi îșĭ comandă o gramatică română și-mĭ procură ocasiunea plăcută de a da instrucțiă din limba română. Dér cu unŭ discipulŭ de 80 anĭ nu pοțĭ face progrese marĭ. Mai departe de binețele cele mai usitate: „Bună diua!“, „Cum te afli?“ etc. n'am ajunsŭ.

Intr'aceea trecu o lună și sosi multŭ așteptata di de gage. Contele îșĭ bagă mâna în busunarŭ și-mĭ dă, dreptŭ onorarŭ pentru ostenelele mele, o hârtiă de 10, di dece florenĭ, pe care mi-o întinse cu cuvintele: „*Ca sĕ-țĭ fiă de puținŭ ajutorŭ!*“ Va sĕ dică elŭ credea încă, că îmĭ cinstesce! Mi-se sui sângele în obrazŭ de atâta impertinență..

*) V. Scherr „Deutsche Cultur. Sittengeschichte“.